



REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
UPRAVA RS ZA ZAŠČITO IN REŠEVANJE
IZPOSTAVA NOVA GORICA

Številka: 842-2/2013-109-DGZR

Datum: 02.12.2013.

***OCENA OGROŽENOSTI OB POJAVU
 POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI PRI
 ŽIVALIH ZA SEVERNOPRIMORSKO
 REGIJO***

	ORGAN	DATUM	PODPIS ODGOVORNE OSEBE
SPREJEL	<i>Izpostava URSZR Nova Gorica</i>		SAMUEL KOSMAČ
IZDELALA SKRBNIK	<i>Izpostava URSZR Nova Gorica</i>	<i>November, 2013</i>	ZDENKA FERJANČIČ

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimorsko regijo, verzija 2.0		

KAZALO

1. OCENA OGROŽENOSTI OB POJAVU POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI	4
1.1. <i>Uvod</i>	4
2. Vrsta, oblika in značilnosti ogroženosti	4
3. Viri okužbe oziroma vzroki nastanka in širjenja boleznih živali	4
4. Dejavniki, ki povečujejo verjetnost nastanka in širjenja boleznih živali	5
5. Posebno nevarne bolezni živali	5
6. Kratek opis posebno nevarnih boleznih živali	6
6.1. <i>Slinavka in parkljevka</i>	6
6.2. <i>Vezikularni stomatitis</i>	6
6.3. <i>Vezikularna bolezen prašičev</i>	6
6.4. <i>Goveja kuga</i>	6
6.5. <i>Kuga drobnice</i>	6
6.6. <i>Pljučna kuga govedi</i>	7
6.7. <i>Vozličasti dermatitis</i>	7
6.8. <i>Mrzlica doline Rift</i>	7
6.9. <i>Bolezen modrikastega jezika</i>	7
6.10. <i>Osepnice ovac in koz</i>	7
6.11. <i>Konjska kuga</i>	7
6.12. <i>Afriška prašičja kuga</i>	8
6.13. <i>Klasična prašičja kuga</i>	8
6.14. <i>Aviarna influenza</i>	8
6.15. <i>Atipična kokošja kuga</i>	9
7. Pogostost pojavljanja posebno nevarnih boleznih živali	9
8. Možen potek in pričakovano širjenje boleznih	9
9. Verjetnost nastanka verižne nesreče	10
10. Veterinarski ukrepi za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjanje posebno nevarnih boleznih živali	10
10.1. <i>Veterinarski ukrepi</i>	10
10.1.1. <i>Zgodnje odkrivanje virov okužbe</i>	10

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnopriforsko regijo, verzija 2.0		

10.1.2. Obveščanje o posebno nevarnih boleznih živali	10
10.1.3. Epizootiološka poizvedba	10
10.1.4. Cepljenje	10
10.1.5. Čiščenje in razkuževanje, dezinsekcija ter deratizacija	11
10.1.6. Usmrtitev okuženih, kontaminiranih oziroma mogočih nevarnih živali	11
11. Razvrščanje občin v razrede ogroženosti zaradi pojava posebno nevarnih boleznih živali	12
11.1. Razvrščanje občin	12
12. Zaključek	14
13. Razlaga okrajšav	16
14. Viri podatkov in vsebin za izdelavo ocene ogroženosti	16
15. Priloge	17

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimosko regijo, verzija 2.0		

1. OCENA OGROŽENOSTI OB POJAVU POSEBNO NEVARNIH BOLEZNI ŽIVALI

1.1. Uvod

Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimosko regijo je izdelana na podlagi Navodila o pripravi ocen ogroženosti (Ur. list RS, št. 39/95), Uredbe o vsebini in izdelavi načrtov zaščite in reševanja (Ur. list RS, št. 24/12), Zakona o veterinarskih merilih skladnosti (Ur. list RS, št. 93/05) in Pravilnika o boleznih živali (Ur. list RS, št. 81/07 in 24/10).

Pri izdelavi Regijske oceno ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimosko regijo je bila upoštevana Državna ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali št.842-5/2011-56 z dne 20.11.2012 in pravila stroke.

Z dnem sprejetja te ocene preneha veljati Ocena ogroženosti zaradi množičnega pojava kužnih boleznih pri živalih št. 842 - 49/2006 z dne 22.09. 2006.

2. Vrsta, oblika in značilnosti ogroženosti

Bolezni živali so bolezni, ki jih povzročajo biološki agensi in se neposredno oziroma posredno prenašajo z okužene oziroma bolne živali na zdravo, lahko pa tudi na ljudi (zoonoze). Med te bolezni spadajo številne bolezni z zelo različnimi simptomi, velikokrat specifičnimi gleda na virulentnost povzročitelja (sposobnost povzročitelja, da povzroči bolezen). Znaki bolezni se lahko pojavijo kmalu po okužbi, v nekaj dneh (na primer influenza), ali pa se bolezen razvija počasi, lahko tudi več mesecev ali let (na primer tuberkuloza). Med njimi so bolezni, ki so lokalizirane in zajamejo le določen organ ali pa so generalizirane in je prizadeto vse telo.

Bolezni živali se glede na število obolelih pojavljajo:

1. sporadično – zboli ena oziroma posamezna žival,
2. v obliki izbruha – omejen pojav bolezni, ki po času in kraju nastanka ter številu prizadetih živali presega običajno stanje na določenem omejenem območju ali pri skupini posameznikov,
3. enzootsko (enzootija) – bolezen se v različni jakosti stalno ponavlja na določenem ožjem območju in nima težnje po širjenju,
4. epizootsko (epizootija) – bolezen izbruhne pri večjem številu živali oziroma velikost prizadetega območja presega običajno stanje in predstavlja tveganje za večji del populacije živali ter je zato nujno takojšnje ukrepanje,
5. panzootsko (panzootija) – bolezen se hitro širi med živalmi na velikem območju in zajame več celin.

3. Viri okužbe oziroma vzroki nastanka in širjenja boleznih živali

Povzročitelji boleznih živali so: virusi, bakterije, paraziti, glivice, plesni in prioni.

Ločujemo med okužbo in boleznijo. Okužba je posledica stika dovzetne živali s povzročiteljem bolezni. Vir za večino okužb živali je druga žival, krma, gnoj, oprema, vektorji itn.. Bolezen je le eden od možnih izidov okužbe, njen razvoj pa je odvisen tako od virulence povzročitelja kot od dovzetnosti živali.

Nevarnost bolezni je, da se lahko pojavljajo množično in se širijo v obliki izbruhov, epizootij oziroma panzootij.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimosko regijo, verzija 2.0		

4. Dejavniki, ki povečujejo verjetnost nastanka in širjenja boleznih živali

Pomembna dejavnika, ki poleg značilnosti povzročitelja vplivata na širjenje boleznih, sta okolje in vedenje živali. Pogoji, ki so pomembni za nastanek boleznih in njihovo širjenje so:

- prilagajanje in spremembe povzročiteljev,
- dovzetnost živali za okužbo,
- trgovanje z živalmi,
- podnebje, vreme in okoljske spremembe, kot so globalno segrevanje in posegi v naravo, ki vplivajo na širjenje nalezljivih boleznih na nova območja (na primer bolezen modrikastega jezika, afriška prašičja kuga, kuga drobnice),
- mednarodna potovanja,
- turizem,
- nove tehnologije in industrija,
- naravne in druge nesreče,
- namerno širjenje boleznih živali (biološko orožje).

5. Posebno nevarne bolezni živali

Bolezni živali so razvrščene skladno s Pravilnikom o boleznih živali, v katerem je določen tudi način poročanja in obveščanja glede na posamezen seznam boleznih. Te bolezni imenujemo tudi posebno nevarne bolezni živali, ki so pomembne predvsem zaradi posledic izbruhov teh boleznih in so v tej oceni ogroženosti opisane v točki 6. Poleg poginov živali in izgub proizvodnje, ki prizadenejo okužena gospodarstva, so pomembne posredne izgube (gospodarska škoda), ki so posledica ukrepov na okuženih ter ogroženih območjih in nevarnost prenosa na ljudi (AI, mrzlica dolina Rift).

Skladno z Zakonom o veterinarskih merilih skladnosti je imetnik živali dolžan vsak sum boleznih sporočiti veterinarski organizaciji. Veterinarska organizacija mora sum boleznih potrditi ali ovreči in v primeru potrditve suma izvesti predpisane ukrepe. Če gre za sum na posebno nevarno bolezen živali, mora veterinarska organizacija takoj po telefonu (in telefaksu oziroma elektronski pošti) to sporočiti na glavni urad Uprave Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR). Po prijavi se nemudoma skliče sestanek članov DSNB, kjer se prouči stanje in določijo nadaljnji ukrepi. Ukrepi se določeni v pravilnikih o ukrepih za ugotavljanje, preprečevanje in zatiranje posameznih boleznih.

Za posebno nevarne bolezni živali mora UVHVVR pripraviti načrte ukrepov ob pojavu boleznih. Načrt ukrepov določa postopke in ukrepe ob pojavu boleznih, shemo delovanja služb, opremo, sredstva, osebje, ki sodeluje ob izvajanju ukrepov in drugo. Na spletni strani UVHVVR (www.uvhvvr.gov.si/si/zdravje_zivali/nacrti_ukrepov) so dostopni načrti ukrepov za naslednje bolezni: slinavka in parkljevka, bolezen modrikastega jezika, klasična prašičja kuga, aviarna influenza, atipična kokošja kuga in afriška prašičja kuga.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimosko regijo, verzija 2.0		

6. Kratek opis posebno nevarnih boleznih živali

6.1. Slinavka in parkljevka

Slinavka in parkljevka je zelo nalezljiva virusna bolezen parkljarjev, predvsem goveda, ovac, koz, prašičev in tudi nekaterih vrst parkljaste divjadi (jelenjadi, srnjadi, divjih prašičev). Bolezen povzroča virus iz skupine Picorna virus, ki ima sedem podtipov. Najpomembnejši so O, A in C.

Visok pogin se lahko pojavi pri mladih živalih, predvsem jagnjetih in pujskih. Odrasle živali redko poginejo. Bolezen povzroča ogromno gospodarsko škodo, pri čemer ne gre toliko za neposredne izgube zaradi poginov (dva do pet odstotkov) kot za posredne, med katere štejemo dolgotrajno in bistveno zmanjšano proizvodnjo mleka, zvriganje, rojevanje nevitarnih telet, hujšanje itd.. Bolezen je zelo pomembna ovira pri mednarodnem trgovanju z živalmi in njihovimi proizvodi.

6.2. Vezikularni stomatitis

Vezikularni stomatitis je bolezen, ki jo povzroča virus iz družine *Rhabdoviridae*. Poleg tega, da povzroča ekonomske izgube, je pomembna za diferencialno diagnostiko slinavke in parkljevke. Za bolezen so dovzetni konji, prašiči in govedo. Prenaša se z neposrednim in posrednim stikom prek okuženih živali, krme, opreme in drugim.

6.3. Vezikularna bolezen prašičev

Vezikularna bolezen prašičev je virusna bolezen, ki jo je klinično težko ločiti od slinavke in parkljevke in je zato pomembna za diferencialno diagnostiko. Bolezen povzroča virus iz družine *Picornaviridae* in se širi z neposrednim kontaktom med prašiči in posredno prek kontaminiranega fecesa, urina, opreme oziroma s krmljenjem s pomijami.

6.4. Goveja kuga

Goveja kuga je zelo nalezljiva akutna virusna bolezen prežvekovalcev in prašičev. Povzročitelj spada med viruse iz družine *Paramyxoviridae*. Bolezen se prenaša z neposrednim stikom med živalmi, virusi pa so v izdihanem zraku, solzah, nosnem izcedku, slini, fecesu in urinu.

Na generalni skupščini OIE (Mednarodnega urada za zdravlje živali) maja 2011 v Parizu je bila predstavljena deklaracija o popolnem izkoreninjenju goveje kuge s planeta Zemlje.

6.5. Kuga drobnice

Kuga drobnice je bolezen ovac in koz, ki je podobna goveji kugi. Virus, ki jo povzroča, je soroden virusu goveje kuge in spada v družino *Paramyxoviridae*. Okužene živali izločajo virus z izdihanim zrakom in vsemi izločki. Bolezen se prenaša z neposrednim stikom med živalmi in se širi na nova območja s premiki okuženih živali.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprимorsko regijo, verzija 2.0		

6.6. Pljučna kuga govedi

Pljučna kuga govedi je akutna, subakutna ali kronična bolezen govedi, ki jo povzroča *Mycoplasma mycoides* subsp. *mycoides* SC (bovini podtip). Govedo se okuži z vdihavanjem okuženih kapljic, nujen pa je tesen stik med živalmi.

6.7. Vozličasti dermatitis

Gre za generalizirano bolezen kože pri govedu, ki jo povzroča virus iz družine *Poxviridae* in je soroden virusu osepnic ovac in koz. Predvidoma prenašajo bolezen mehanično pikajoče muhe, komarji in drugi insekti; ta način prenosa naj bi bil pomembnejši od neposrednega stika med živalmi. Širjenje okužbe je povezano predvsem s premiki govedi.

6.8. Mrzlica doline Rift

Mrzlica doline Rift je akutna virusna bolezen, ki jo prenašajo komarji in v glavnem prizadene prežvekovalce ter ljudi. Virus spada v družino *Bunyaviridae*. Pri živalih prenos boleznih brez vektorjev (komarjev) ni pomemben, medtem ko je pri ljudeh pomembna pot okužbe tudi pri ravnanju s tkivi, krvjo oziroma izločki okuženih živali ali v laboratoriju.

6.9. Bolezen modrikastega jezika

Bolezen povzroča virus, ki ga spada v družino *Reoviridae*. Glavni vektorji za širjenje virusa so krvosese mušice *Culicoides* spp., v katerih se virus BT tudi razmnožuje.

6.10. Osepnice ovac in koz

Osepnice ovac in osepnice koz sta zelo sorodni boleznih, ki ju povzroča virus iz družine *Poxviridae*. Verjetno gre za isti virus, pri katerem je prišlo do prilagoditve na vrsto živali. Bolezen se širi po dihalni poti z neposrednim prenosom med živalmi. Ker je virus precej stabilen, je pomemben vir okužbe tudi kontaminirano okolje. Okužene živali izločajo virus z vsemi izločki in s krastami.

6.11. Konjska kuga

Konjska kuga je akutna ali subakutna virusna bolezen enoprstih kopitarjev, ki jo prenašajo insekti. Bolezen povzroča virus RNK, ki spada v družino *Reoviridae*. Najbolj dovzetni so konji in mule. Smrtnost pri konjih je lahko do 95-odstotna, pri mulah pa od 50- do 70-odstotna. Osli so manj dovzetni za bolezen.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnopriforsko regijo, verzija 2.0		

6.12. Afriška prašičja kuga

Afriška prašičja kuga je bolezen domačih in divjih prašičev. Povzročitelj je virus, ki spada v družino *Asfarviridae*. Za akutno obliko bolezni so značilni visoka telesna temperatura, krvavitve po koži in sluznicah ter visok pogin živali. Mehki klopi iz rodu *Ornithodoros*, posebno *O. moubata* in *O. erraticus*, so rezervoar virusa v naravi. V klopah se lahko virus uspešno razmnožuje in prenaša z okuženega na neokuženega prašiča. Za virus APK so v naravi dovzetni samo prašiči, domači in divji. Evropski divji prašič je na virus prav tako občutljiv kot domači prašič. Divji prašiči zbolijo s klinično sliko bolezni, ki je podobna tisti, ki se pojavlja pri domačih prašičih. Virus se najpogosteje prenaša ob stiku okužene živali z neokuženo. Tudi vsi proizvodi in stranski proizvodi iz okuženih prašičev so možen vir infekcije, zlasti kot krma za prašiče (pomije). Mehaničen prenos je možen z obleko, obutvijo in instrumenti ter tudi s prevoznimi sredstvi (letalski, ladijski promet). Bolezen je zelo podobna klasični prašičji kugi.

6.13. Klasična prašičja kuga

Klasično prašičjo kugo povzroča virus, ki spada med pestiviruse iz družine *Flaviviridae*. Med boleznijo prašiči izločajo virus z vsemi izločki, zlasti s slino, urinom in fecesom. Različni sevi virusa se širijo različno hitro. Praviloma se bolj virulentni sevi širijo hitreje in povzročajo višjo obolevnost. Smrtnost lahko doseže 90 odstotkov. Virus se med rejami širi na različne načine. Med najpogostejše spada nakup prašičev v inkubaciji ali trajno okuženih. Pomemben je tudi prenos s prašičjim mesom in izdelki ter pomijami. Bolezen lahko prenašajo tudi ljudje, predvsem kmetje in veterinarji, z obutvijo, obleko ter instrumenti. Možen je prenos s krvososnimi insekti in vetrom, vendar je ta način prenosa virusa manj pogost. Tudi divji prašiči so možen vir infekcije za domače prašiče.

6.14. Aviarna influenza

Aviarno influenco povzročajo virusi influence tipa A, ki spadajo v družino *Orthomyxoviridae*. Znotraj te družine poznamo tri tipe virusov: A, B in C, vendar le virusi tipa A okužijo ptice. Glede na njihovo virulentnost jih razvrščamo v dve skupini:

- zelo virulentni virusi, ki povzročajo visoko patogeno aviarno influenco (HPAI) in
- nizko virulentni virusi, ki povzročajo nizko patogeno aviarno influenco (LPAI).

Pomemben dejavnik pri prenosu HPAI-virusov je človek, saj lahko z nepazljivostjo oziroma zaradi nevednosti razširi virus že s svojimi obleko, čevlji, opremo, krmo ali vozili. Običajno se virus širi med osebkami istih ali sorodnih vrst, kot je znano pa je prenos virusa mogoč tudi s ptic na sesalce in tudi na ljudi ali obratno.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimosko regijo, verzija 2.0		

6.15. Atipična kokošja kuga

Atipična kokošja kuga je zelo nalezljiva virusna bolezen perutnine in ptic. Povzročitelji so aviarni paramiksovirusi serotipa 1 (APMV-1), ki jih uvrščamo v rod *Rubulavirus*. Bolezen se najpogosteje širi s premiki živih ptic (prostoživeče ptice, ptice v kletkah, tekmovalni golobi, nakup perutnine), z ljudmi in opremo, s perutninskimi proizvodi, s kontaminirano krmo in vodo, prek drugih živalskih vrst, ki same ne zbolijo, z vetrom in ob cepljenju (kontaminacija cepiv, instrumentov za cepljenje, nepopolna inaktivacija vakcin). Možnost horizontalnega prenosa okužbe je izredno visoka. Vertikalni prenos je mogoč le ob kontaminaciji jajčne lupine in jajčne vsebine. Okužene živali lahko širijo virus, preden kažejo klinične znake bolezni. Okužijo se lahko tudi cepljene živali, ki klinično ne zbolijo, vendar virus izločajo. Med boleznijo izločajo živali virus z vsemi izločki, zlasti kapljično in s fecesom. Bolezen lahko prenašajo tudi ljudje, predvsem kmetje in veterinarji, z obutvijo, obleko in instrumenti.

7. Pogostost pojavljanja posebno nevarnih boleznih živali

Po podatkih UVHVVR v Severnoprimoski regiji je evidentirana ena večja epizotija in sicer:

- slinavka in parkljevka leta 1968 na območju takratnih občin Nova Gorica in Ajdovščina.

Opaženi so bili tudi manjši izbruhi atipične kokošje kuge leta 1991 in pojav klasične prašičje kuge leta 1992 ter nazadnje leta 1996. Leta 2006 se je prvič pojavila tudi aviarna influenza ali ptičja gripa pri prostoživečih pticah v severovzhodnem delu RS (Koblerjev zaliv, Maribor, Dogoše, Spodnji Duplek, Starše in Ptujsko jezero).

V RS so bile z ukrepi zdravstvenega varstva živali v preteklosti zatrite oziroma uspešno nadzorovane bolezni živali, ki bi lahko povzročile večjo gospodarsko škodo in bile nevarne tudi za zdravje ljudi (na primer izbruha slinavke in parkljevke ni bilo vse od leta 1968), saj je bil izveden uspešen sistem nadzora ter izvajanja predpisanih ukrepov.

8. Možen potek in pričakovano širjenje bolezni

Glede na epizootiološko situacijo lahko v RS kot v Severnoprimoski regiji pričakujemo pojav bolezni, ki se v zadnjem obdobju pojavljajo v EU oziroma bližnjih državah. Na območju EU je to bolezen modrikastega jezika, ki je razširjena v večini držav članic. Zaradi načina prenosa (krvosesne mušice) je to bolezen težje omejiti.

Nevarnost predstavljajo tudi klasična prašičja kuga, aviarna influenza, afriška prašičja kuga, slinavka in parkljevka ter kuga drobnice.

V Severnoprimoski regiji nimamo skoncentrirane reje govedi, prašičev in perutnine, medtem ko je reja drobnice omejena na severozahodni del regije. Tveganje za vnos bolezni predstavljajo trgovanje in uvoz živali in proizvodov, mednarodna potovanja in turizem (mesni in mlečni izdelki, obutev) ter prostoživeče živali.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnopriforsko regijo, verzija 2.0		

9. Verjetnost nastanka verižne nesreče

Ob izrednem odstranjevanju trupel živali (sežig, zakop) pri pojavu posebno nevarnih boleznih živali se morajo upoštevati določbe 19. člena Uredbe (ES) št. 1069/2009 o določitvi zdravstvenih pravil za živalske stranske proizvode in pridobljene proizvode, ki niso namenjeni prehrani ljudi, ter razveljavitev Uredbe (ES št. 1774/2001 v povezavi s 27. členom Zakona o veterinarskih merilih skladnosti), zato je verjetnost nastanka verižne nesreče zelo majhna.

10. Veterinarski ukrepi za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjanje posebno nevarnih boleznih živali

Obveščanje in ukrepanje ob sumu ali pojavu boleznih živali v RS določajo Zakon o veterinarskih merilih skladnosti, Pravilnik o boleznih živali ter pravilniki, ki določajo ukrepe ob sumu ali pojavu določenih boleznih (posebno nevarnih in drugih).

Ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali se bodo izvajali ukrepi za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjanje teh boleznih, poleg tega pa tudi ukrepi in naloge za zaščito, reševanje in pomoč. Odrejanje veterinarskih ukrepov in nadzor nad njihovim izvajanjem opravlja UVHVVR. Odrejene ukrepe izvajajo uradni veterinarji UVHVVR, veterinarske organizacije in Nacionalni veterinarski inštitut.

10.1. Veterinarski ukrepi

10.1.1. Zgodnje odkrivanje virov okužbe

Vsak, ki posumi na bolezen živali, mora obvestiti veterinarsko organizacijo, ki na podlagi anamnestičnih podatkov, kliničnega pregleda oziroma epizootioloških razmer določi predpisane ukrepe.

10.1.2. Obveščanje o posebno nevarnih boleznih živali

Veterinar mora takoj ob sumu na posebno nevarno bolezen živali to sporočiti na glavni urad UVHVVR in s pisnim navodilom imetniku živali določiti ukrepe za preprečevanje oziroma zmanjšanje možnosti širjenja boleznih.

10.1.3. Epizootiološka poizvedba

Z epizootiološko poizvedbo lahko ugotovimo možen vir okužbe in poti vnosa oziroma širjenja boleznih. Na podlagi rezultatov epizootiološke poizvedbe lahko UVHVVR določi dodatne ukrepe.

10.1.4. Cepljenje

S cepljenjem zaščitimo dovzetne vrste živali proti boleznim. Načeloma je preventivno cepljenje proti posebno nevarnim boleznim živali prepovedano. Cepljenje je dovoljeno v primerih, ki jih za posamezno bolezen določa pravilnik. V večini primerov gre za cepljenje v nujnih primerih (hitro širjenje boleznih v državi, velika nevarnost za vnos iz drugih držav članic EU ali tretjih držav), v nekaterih primerih pa se lahko izvaja tudi preventivno cepljenje, s katerim zaščitimo populacijo pred pojavom boleznih. V Sloveniji se takšno cepljenje izvaja le proti atipični kokošji kugi, kar je predpisano tudi z vsakoletno odredbo o izvajanju sistematičnega spremljanja stanja boleznih in cepljenju živali. Cepljenje izvajajo veterinarske organizacije s koncesijo, o čemer mesečno poročajo v računalniški program EPI.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimorsko regijo, verzija 2.0		

10.1.5. Čiščenje in razkuževanje, dezinfekcija ter deratizacija

Razkuževanje je odstranitev in uničevanje povzročiteljev bolezni s predmetov, snovi (iztrebki, gnoj, krma idr.) ter okolja. Obvezno je razkuževanje izločkov, predmetov in prostorov, kjer je bila žival, ki je zbolela za eno od posebno nevarnih boleznih živali, saj obstaja neposredna nevarnost za širjenje bolezni. Preden se izvede učinkovito razkuževanje, je treba opremo in prostore dobro očistiti.

Dezinfekcija je zatiranje in uničevanje mrčesa (insektov). Obvezna je dezinfekcija predmetov, prostorov in okolice, kadar je prenašalec posebno nevarne bolezni živali mrčes (komarji, krvosesne mušice, klopi ipd.). Dezinfekcija se izvaja tudi, ko lahko mrčes bolezen prenaša mehanično.

Deratizacija je zatiranje podgan, miši in drugih škodljivih glodavcev, ki se periodično izvaja kot preventivni ukrep. Ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali se pogosteje izvaja zaradi nevarnosti mehničnega raznašanja povzročiteljev bolezni.

10.1.6. Usmrtilcev okuženih, kontaminiranih oziroma mogočih nevarnih živali

Ta ukrep spada med ukrepe za preprečevanje širjenja bolezni. Okužene, kontaminirane oziroma mogoče nevarne ali poginule živali je treba čim prej neškodljivo odstraniti. Za neškodljivo odstranjevanje živalskih trupel so odgovorni izvajalci gospodarske javne službe ravnanja z živalskimi stranskimi proizvodi v skladu s predpisi, ki urejajo varovanje okolja. Trenutno ima koncesijo za opravljanje te dejavnosti le en obrat, v katerem je dnevna kapaciteta 250 ton. Kadar bi količina trupel presegala zmogljivosti obrata, bi se verjetno odločili za zakopavanje. Za to bi potrebovali mehanizacijo (delovni stroji za izkopavanje jam in prevoz trupel), osebje, usposobljeno za ravnanje s stroji, sredstva za razkuževanje trupel (na primer apno), delovne stroje in osebje.

Ob pojavu aviarnе influence je treba še posebno zaščititi osebje, ki sodeluje pri izvajanju ukrepov, saj se ljudje lahko okužijo z virusom aviarnе influence in zbolijo.

Med naštetih bolezni spada tudi bolezen modrikastega jezika, ki jo prenašajo krvosesne mušice. Glede na to, da je bolezen razširjena po skoraj vsej EU in se kot zaščitni ukrep uporablja cepljenje, se tudi drugi ukrepi za preprečevanje širjenja te bolezni razlikujejo od ukrepov pri drugih boleznih. Poleg tega pa se za zaščito živali uporabljajo repelenti in insekticidi.

Ukrepi in naloge za zaščito, reševanje in pomoč so opisani v Regijskem načrtu zaščite in reševanja ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimorsko regijo.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimosko regijo, verzija 2.0		

11. Razvrščanje občin v razrede ogroženosti zaradi pojava posebno nevarnih boleznih živali

Večje število živali na nekem območju načeloma pomeni večje tveganje za izbruh in širjenje bolezni. Občine in regija so na podlagi števila živali razvrščeni v pet razredov ogroženosti.

Preglednica 1: Razredi in stopnje ogroženosti, v katera se uvršča nosilce načrtovanja

Razred ogroženosti	Stopnja ogroženosti
1	Majhna
2	Srednja
3	Velika
4	Zelo velika 1
5	Zelo velika 2

Poglavitna vrednost za oblikovanje razredov za ugotavljanje ogroženosti občin je število posamezne vrste živali v »povprečni« občini. Za ugotavljanje ogroženosti regije je upoštevano kot glavno merilo delež posamezne vrste živali glede na število teh živali v vsej RS.

11.1. Razvrščanje občin

Razvrščanje občin v pet razredov ogroženosti je izvedeno posamično po vrstah živali (govedo, prašiči, drobnica in perutnina) in skupno. Podrobnejši podatki o številu posameznih vrst živali po občinah, »parcialna« uvrstitev v razrede ogroženosti in prisotnost večjih ali velikih gospodarstev v občinah je razvidna iz prvih štirih preglednic v poglavju 15. (preglednice 6–9). Pri razvrstitvi v parcialne razrede ogroženosti so upoštevana merila iz preglednice 2. Končna razvrstitev občine v razred ogroženosti upošteva najvišjo parcialno razvrstitev občine v razred ogroženosti po posameznih vrstah živali.

Preglednica 2: Število živali kot merilo za uvrstitev občin v razrede ogroženosti

Vrsta živali in število	1. razred ogroženosti	2. razred ogroženosti	3. razred ogroženosti	4. razred ogroženosti	5. razred ogroženosti
Govedo	do 1100	nad 1100 do 2200	nad 2200 do 6600	nad 6600 do 19.800	nad 19.800
Prašiči	do 850	nad 850 do 1700	nad 1700 do 5100	nad 5100 do 15.300	nad 15.300
Drobnica	do 370	nad 370 do 750	nad 750 do 2250	nad 2250 do 6750	nad 6750
Perutnina	do 16.000	nad 16.000 do 33.000	nad 33.000 do 99.000	nad 99.000 do 297.000	nad 297.000

Ministrstvo za obrambo RS	Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimosko regijo, verzija 2.0	

Spodnja preglednica prikazuje, kako so občine znotraj regije uvrščene v posamezne razrede ogroženosti.

Preglednica 3: Število občin v Severnoprimoski regiji in skupno, razvrščenih po razredih ogroženosti

Regija	1. razred ogroženosti	2. razred ogroženosti	3. razred ogroženosti	4. razred ogroženosti	5. razred ogroženosti	Skupno število občin	Razred ogroženosti regije
Severnoprimska	3	0	6	4	0	13	3
SKUPAJ OBČIN	3	0	6	4	0	13	

Iz **preglednice 4.** je razvidna razvrstitev občin posamezno – parcialno po vrstah živali in razred ogroženosti občine kot celote. Podrobnejši podatki o številu živali po občinah in njihova uvrstitev v parcialne razrede ogroženosti so predstavljeni v poglavju 15 (preglednice 6–9).

Preglednica 4: Razvrstitev občin v razrede ogroženosti po posameznih vrstah živali in skupno

Regija	Občina	govedo	prašiči	drobnica	perutnina	Razred ogroženosti občine
SEVERNOPRIMORSKA	Ajdovščina	3	1	3	3	3
(13 občin)	Bovec	1	1	4	1	4
	Brda	1	1	1	1	1
	Cerkno	3	1	4	1	4
	Idrija	3	1	3	1	3
	Kanal ob Soči	1	1	3	1	3
	Kobarid	2	1	4	1	4
	Miren-Kostanjevica	1	1	1	3	3
	Nova Gorica	2	1	3	3	3
	Renče-Vogrsko	1	1	1	1	1
	Šempeter-Vrtojba	1	1	1	1	1
	Tolmin	3	1	4	1	4
	Vipava	2	1	2	3	3

Iz preglednic 3. in 4. lahko povzamemo, da nimamo občin v najvišjem, petem razredu. V četrtem razredu so razvrščene štiri občine (Bovec, Kobarid Tolmin in Cerkno). V 3. razred ogroženosti spada 6 občin (Ajdovščina, Idrija, Kanal ob Soči, Miren Kostanjevica, Nova Gorica in Vipava), v drugi razred ne spada nobena občina ter tri občine spadate v prvi razred ogroženosti (Brda, Renče - Vogrsko in Šempeter - Vrtojba)

Preglednica 5: Razvrstitev regije v razrede ogroženosti po posameznih vrstah živali in skupno

Regija	govedo	prašiči	drobnica	perutnina	skupno
Severnoprimska	1	1	3	1	3

	13	
--	----	--

12. Zaključek

Odsotnost boleznih pri živalih je ključna za zagotavljanje zdravja ljudi in živali ter varne hrane. Posledice pojava boleznih živali se kažejo kot izguba dohodka na ravni posameznika oziroma gospodarstva (pogini in usmrtnosti živali) ter na ravni občine in države (omejitve pri trgovanju oziroma izvozu, pomanjkanje surovin za industrijo, omejen turizem idr.).

Poleg boleznih, ki jih poznamo že desetletja in stoletja, se pojavljajo nove oziroma se stare pojavljajo v novi, spremenjeni obliki. Prav tako se zaradi spremenjenih podnebnih razmer in prilagoditve povzročiteljev stare boleznih širijo na območja, na katerih jih v preteklosti ni bilo.

Zaradi obsežnega prometa z živalmi in njihovimi proizvodi, sprememb v okolju ter drugih dejavnikov predstavljajo posebno nevarne boleznih živali grožnjo za zdravje živali v Severnoprimoski regiji. To od nas zahteva pripravo in načrtovanje ukrepov ob pojavu posameznih posebno nevarnih boleznih živali.

Zaščita živali pred posebno nevarnimi boleznimi obsega sistem družbenih, skupinskih in posamičnih aktivnosti ter ukrepov za njihovo preprečevanje, obvladovanje in zatiranje ter odstranjevanje njihovih posledic.

Uspešno preprečevanje in obvladovanje posebno nevarnih boleznih živali temelji na učinkovitem sistemu spremljanja in usklajenega delovanja veterinarskih ter drugih služb. Najpomembnejše je hitro in učinkovito ukrepanje ob pojavu boleznih živali, še posebno tistih, ki se pojavljajo kot epizootije.

Poleg delovanja veterinarskih služb lahko tudi imetniki živali veliko naredijo za preprečevanje vnosa in širjenja boleznih živali, predvsem:

- z zagotavljanjem zdravstveno ustrezne krme in pitne vode za napajanje,
- z zagotavljanjem in vzdrževanjem predpisanih higienskih razmer v objektih za rejo živali, v drugih prostorih ter napravah, kjer se zadržujejo živali,
- z zagotavljanjem higiene porodov in molže,
- z zagotavljanjem veterinarskega reda na javnih krajih, kjer se zbirajo živali, v prevoznih sredstvih za prevoz živali, proizvodov, surovin, živil, odpadkov in krme, v oborah in pašnikih ter objektih za zbiranje in klanje živali, obdelavo, predelavo in skladiščenje surovin, proizvodov, živil, odpadkov in krme,
- z zagotavljanjem varnosti živil in veterinarskih pogojev za njihovo proizvodnjo in promet,
- s preprečevanjem vnašanja povzročiteljev boleznih v rejo živali,
- z izvajanjem veterinarskih ukrepov v rejah živali,
- z ravnanjem z živalskimi trupli in drugimi odpadki, odplakami, živalskim blatom in urinom na predpisan način,
- z zagotavljanjem preventivnega razkuževanja, dezinfekcije in deratizacije v objektih, na javnih površinah in v prevoznih sredstvih,
- z drugimi nujnimi ukrepi.

Vse to nam kaže, kako pomembno je, da imamo učinkovit sistem za zgodnje odkrivanje boleznih in hitro ukrepanje tako na nacionalni ravni kot tudi v širšem evropskem prostoru.

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnopriforsko regijo, verzija 2.0		

Iz prvega dela Regijske ocene ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živalih za Severnopriforsko regijo je razvidno, da so posebno nevarne bolezni živali pomemben dejavnik, ki v Severnopriforski regiji lahko ogrožajo zdravje živali in posredno ljudi, zato je treba izdelati dele regijskega načrta zaščite in reševanja ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnopriforsko regijo (način obveščanja ter razdelati izvajanje zaščitnih ukrepov in nalog zaščite in reševanja).

Občinske načrte ZRP ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali pa izdelajo naslednje občine:

- Občine **Bovec, Kobarid, Tolmin in Cerfno** (razred ogroženosti 4) izdelajo dele občinskega načrta ZiR oziroma dokumente v katerih predvidijo način obveščanja ter razdelajo izvajanje zaščitnih ukrepov in nalog zaščite, reševanja in pomoči, **priporočljivo pa je izdelati občinski načrt ZRP v celoti**,
- Občine **Ajdovščina, Idrija, Kanal ob Soči, Miren Kostanjevica, Nova Gorica in Vipava** (razred ogroženosti 3) **izdelajo del občinskega načrta ZRP oziroma dokumente v katerih predvidijo način obveščanja ter razdelajo izvajanje zaščitnih ukrepov in nalog ZRP**,
- **Občine Brda, Renče - Vogrsko in Šempeter - Vrtojba** (razred ogroženosti 1), **njim ni potrebno izdelati občinskega načrta ZRP** oz. dokumentov za izvajanje določenih zaščitnih ukrepov ter določenih nalog ZRP.

Drugi del ocene ogroženosti predstavlja razvrščanje občin v pet razredov ogroženosti. Ti so bili izračunani na podlagi števila goveda, prašičev, drobnice in perutnine iz leta 2011.

Občine v najvišjem petem razredu ni. V četrti razred so razvrščene štiri občine (Bovec, Kobarid, Tolmin in Cerfno). V 3. razred ogroženosti spada 6 občin (Ajdovščina, Idrija, Kanal ob Soči, Nova Gorica, Miren Kostanjevica in Vipava). V drugi razred ni uvrščena nobena občina, v prvi najnižji razred ogroženosti pa so uvrščene tri občine (Brda, Renče - Vogrsko in Šempeter- Vrtojba).

Najbolj ogrožene občine v Severnopriforski regiji s stališča ogroženosti zaradi pojava posebno nevarne bolezni živali so Bovec, Kobarid, Tolmin in Cerfno predvsem zaradi visokega števila **drobnice**. Severnopriforska regija je razvrščena v tretji razred ogroženosti od petih.

13. Razlaga okrajšav

DSNB	Državno središče za nadzor bolezní
EU	Evropska unija
HPAI	Visoko patogena aviarna influenza
KGZ	Kmetijsko gozdarska zadruga
LPAI	Nizko patogena aviarna influenza
MKO	Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
MO	Mestna občina
OIE	Mednarodna organizacija za zdravje živalí
RS	Republika Slovenija
UVHVVR	Uprava RS za varstvo hrane, veterinarstvo in varstvo rastlin
URSZR	Uprava RS za zaščito in reševanje
VURS	Veterinarska uprava Republike Slovenije
ZiR	Zaščita in reševanje
ZRP	Zaščita, reševanje in pomoč

14. Viri podatkov in vsebin za izdelavo ocene ogroženosti

- Podatki in spletna stran VURS: <http://www.vurs.si/>.
- Spletna stran Statističnega urada RS: <http://www.stat.si/>.
- Podatki Ministrstva za kmetijstvo in okolje.
- Načrti ukrepov ob pojavu bolezní,
http://www.vurs.gov.si/si/za_prebivalce_in_pravne_osebe/zdravje_zivali/nacrti_ukrepov/.
- Državna ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih bolezní živalí
-

15. Priloge

- Preglednice o številu drobnice, prašičev, goveda in perutnine v Severnoprimoski regiji leta 2011.
Vir: MKO, VURS

Preglednica 6: Podatki o številu goveda po občinah leta 2011. Stanje: junij 2011. Vir podatkov: MKO.

Regija	Občina	Število gospodarstev	Število goveda	Razred ogroženosti občine
SEVERNOPRIMORSKA	Ajdovščina	345	3703	3
(13 občin)	Bovec	23	239	1
	Brda	13	56	1
	Cerkno	318	2225	3
	Idrija	362	3926	3
	Kanal ob Soči	88	901	1
	Kobarid	129	1105	2
	Miren-Kostanjevica	20	187	1
	Nova Gorica	166	1679	2
	Renče-Vogrsko	9	22	1
	Šempeter-Vrtojba	11	39	1
	Tolmin	346	3828	3
	Vipava	121	1199	2
Severnoprimska	SKUPAJ	1951	19.109	

Legenda:	za uvrstitev občin glede na število živali v razrede	
	razred 1	do 1100 živali
	razred 2	nad 1100 do 2200 živali
	razred 3	nad 2200 do 6600 živali
	razred 4	nad 6600 do 19.800 živali
	razred 5	nad 19.800 živali

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimorsko regijo, verzija 2.0		

Preglednica 7: Podatki o številu **prašičev** po občinah leta 2011. Stanje :junij 2011, Vir podatkov: MKO.

Regija	Občina	Število gospodarstev	Število prašičev	Razred ogroženosti občine
SEVERNOPRIMORSKA	Ajdovščina	58	408	1
(13 občin)	Bovec	2	6	1
	Brda	10	58	1
	Cerkno	15	74	1
	Idrija	45	205	1
	Kanal ob Soči	5	60	1
	Kobarid	3	39	1
	Miren-Kostanjevica	5	44	1
	Nova Gorica	37	688	1
	Renče-Vogrsko	5	71	1
	Šempeter-Vrtojba	5	29	1
	Tolmin	7	50	1
	Vipava	24	140	1
Severnoprimska	SKUPAJ	221	1872	

Legenda:	za uvrstitev občin glede na število živali v razrede	
	razred 1	do 850 živali
	razred 2	nad 850 do 1700 živali
	razred 3	nad 1700 do 5100 živali
	razred 4	nad 5100 do 15.300 živali
	razred 5	nad 15.300 živali

Ministrstvo za obrambo RS	Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimorsko regijo, verzija 2.0	

Preglednica 8. Podatki o številu **drobnice** po občinah leta 2011. Stanje: junij 2011. Vir podatkov: MKO.

Regija	Občina	Število gospodarstev	Število drobnice	Razred ogroženosti občine
SEVERNOPRIMORSKA	Ajdovščina	55	1037	3
(13 občin)	Bovec	71	3346	4
	Brda	8	235	1
	Cerkno	105	2441	4
	Idrija	86	1418	3
	Kanal ob Soči	30	755	3
	Kobarid	137	3500	4
	Miren-Kostanjevica	6	124	1
	Nova Gorica	52	729	2
	Renče-Vogrsko	6	88	1
	Šempeter-Vrtojba	2	24	1
	Tolmin	193	3829	4
	Vipava	10	408	2
Severnoprimska	SKUPAJ	761	17.934	

Legenda:	za uvrstitev občin glede na število živali v razrede	
	razred 1	do 370 živali
	razred 2	nad 370 do 750 živali
	razred 3	nad 750 do 2250 živali
	razred 4	nad 2250 do 6750 živali
	razred 5	nad 6750 živali

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimorsko regijo, verzija 2.0		

Preglednica 9: Podatki o številu **perutnine** po občinah leta 2011. Vir podatkov: VURS.

Regija	Občina	Število gospodarstev	Število perutnine	Razred ogroženosti Občine
SEVERNOPRIMORSKA	Ajdovščina	253	90.860	3
(13 občin)	Bovec	42	428	1
	Brda	14	133	1
	Cerkno	205	1231	1
	Idrija	242	2713	1
	Kanal ob Soči	85	675	1
	Kobarid	92	880	1
	Miren-Kostanjevica	26	38.720	3
	Nova Gorica	154	59.886	3
	Renče-Vogrsko	15	9688	1
	Šempeter-Vrtojba	11	170	1
	Tolmin	171	2717	1
	Vipava	89	48.451	3
Severnoprimska	SKUPAJ	1399	256.552	

Legenda:	za uvrstitev občin glede na število živali v razrede	
	razred 1	do 16.000 živali
	razred 2	nad 16.000 do 33.000 živali
	razred 3	nad 33.000 do 96.000 živali
	razred 4	nad 96.000 do 288.000 živali
	razred 5	nad 288.000 živali

Ministrstvo za obrambo RS		Izpostava URSZR Nova Gorica
Regijska ocena ogroženosti ob pojavu posebno nevarnih boleznih živali za Severnoprimorsko regijo, verzija 2.0		

Preglednica 10: Število glav govedi in prašičev v Severnoprimorski regiji leta 2011. Stanje: junij 2011. Vir: MKO.

Regija	Število glav govedi	% od glav govedi v Sloveniji	Parcialni razred ogroženosti	Število prašičev	% od prašičev v Sloveniji	Parcialni razred ogroženosti
Severno-primorska	19.109	4,1	1	1872	0,5	1

Preglednica 11: Število in delež drobnice ter perutnine v Severnoprimorski regiji leta 2011. Stanje za drobnico: junij 2011. Vir: MKO, VURS.

Regija	Število drobnice	% od drobnice v Sloveniji	Parcialni razred ogroženosti	Število perutnine	% od perutnine v Sloveniji	Parcialni razred ogroženosti
Severno-primorska	17.934	11,5	3	256.552	3,9	1